

Lador på Röbbäckstötten

22/1902
Willy Tokim

R Ö B Ä C K

V Å R B Y

RÖBÄCKS HEMBYGDSFÖRENING

Så var det Förr

Omkring 500 e Kr hade de inre delarna av Röbbäcksslätten och sandåsen, där de äldre delarna av byn nu ligger torrlagts och det blev möjligt för människor att bosätta sig där. Stenåldersfynd och Bronsåldersgravar påminner oss om detta. Alltsedan dess har människor bott här, i närheten av bäcken som pga. sitt järnhaltiga vatten gett byn dess namn. Första gången vi möter namnet Röbbäck i skrift är 1443. Kring år 1540 är Röbbäck Umeå sockens största by och skall så förbli ända till vår tid.

I Gustav Wasas jordebok från år 1543 kan man finna namnen på 23 bönder som då fanns i byn. Det är bönderna och jordbruket som har satt sin prägel på byn historiskt sett. De började uppodla Sörå kern och fortsatte med att steg för steg ta i bruk den bördiga marken allt efter som den kröp upp ur havet. Röbbäcksslätten blev med tiden en av Norrlands bästa Jordbruks bygder med rika skördar av hö, korn, råg och havre.

Spannmålen maldes i kvarnar där man utnyttjade vatten kraften från bäcken. Rester av dessa kan vi se än idag. De många ladorna, som redan 1707 sades vara

”lika många som dagarna på året, ja- kanske fler”, säger oss att boskapsskötseln var en viktig del av bondens arbete.

Skog hade man ont om. På grund av att många människor bodde i området tog den fort slut, och man måste skaffa ersättnings skog längre in i landet.

Bönderna hade egna laxfiskeplatser i älven mitt emot Backens kyrka, som än i dag ger bra med fisk. Strömning fiskade man på några ställen längst med kusten.

Det har dock inte bara funnits bönder i Röbbäck. Gamla handlingar visar att här har verkat gipsmakare, handelsbönder, hattmakare, skomakare, skräddare, smeder, snickare m.fl. En yrkesgrupp som hembygdsföreningen velat hedra med en minnessten är de välkända skickliga stenhuggare, som fanns i by till mitten av 1900-talet.

En annan yrkesgrupp var de spinnerskor/väverskor, som genom sitt kunniga arbete med att förädla lin gett anledning till att kalla vår nya skola för Linblomman.

Närheten till stan har medfört, att allt fler av de icke jordägande röbäcksborna sökt sig till Umeå för sin utkomst.

Genom Röbbäck gick fordom den så kallade "Norrstigen" Från Stockholm till Torneå. På den kom resanden söderifrån. En av dem, Urban Hjärne, berättar om kallkällan nedanför mejeriet, som en hälsobrunn med vatten som kunde ge ett långt liv.

Detta skulle vara förklaringen att av byns 80 familjer hade 11 personer blivit över 100 år gamla. Carl Von Linne övernattade i Röbbäck på sin resa till Lappland 1732 och omtalar både slätten och brunnen.

Norrstigen förbättrades successivt, och från 1600-talet kallas den Kustlandsvägen. Där den går ner på Söråkern finns nu en milstolpe, väl värd att ta en titt på.

Genom byn har vägen haft olika sträckningar. Den äldsta gick över den lilla stenbron uppströms nuvarande bro, mellan de båda huskropparna på Folkskolan och längs skogskanten bort mot travbanan. Innan den dök ned mot Umeälvens strand strax nedom kyrkan passerade den Sommaråbacken, välkänd för många gamla Röbbäckbor.

En annan sträckning över Söråkern på 1700-talet gjorde att man byggde den vackert välvda stenbron ett hundratal meter nedanför förskolan Svedjan efter Svedjevägen. Värt ett besök.

Vägar till Skravelsjö, Klabböle och staden utstrålade från centrum av byn.

En tid fanns här gästgiveri med skyldighet för gästgivaren att ombesörja postgången, mot det att han befriades från skatt och skyldigheten att hålla soldat. Övriga bönder fick klara av den skyldigheten. Långa tider skulle man underhålla elva soldater.

Livet i Röbbäck har i flera hundra år kännetecknats av en lugn utveckling. Nödår och goår har kommit och gått. Lugnet har ibland störts av bytråtor om skördetid, bärplockning och vedplockning ser vi i gamla byhandlingar. Förmodligen upprördes känslorna extra mycket av Hössjömordet med avrättningen på galgbacken och naturligtvis Röbbäcksmordet. Men riktigt bekymmersamt har det bara varit, då kriget vid några tillfällen stått vid knutarna. Under Karl II:s krig härjade Ryssarna i Umetrakten. De var här två gånger 1719. Andra gången, då bönderna gjorde "något" motstånd, blev Länsman Östen Olovsson i Röbbäck ihjälskjuten. I maj 1720 var de här igen och brände de flesta bondgårdar på två mils avstånd från kyrkan med undantag av byarna Stöcksjö och Tjälamark. 1721 återvände de och brände vad som hade byggts upp. I Röbbäck brändes 6 knektetorp. Då brändes också Stöcksjö, hela byn med 13 gårdar. När man skulle gräva ut för att göra källarvåningen på gamla Folkskolan fann man en vapengömma från den tiden.

Under 1808-1809 års krig stod ett slag vid Röbbäck, och i krigets slutskede förlades under några månader ett krigssjukhus i byn. Av 1239 inlagda soldater dog 578 och begravdes på allmänningen. Där restes 1956 ett minnesmärke.

Rysstigen och ryssvärnet är andra minnen från den tiden

Så här är det Nu

1900-talets mitt innebar en genomgripande förändring av livet i Röbbäck.

Förvandlingen från bondby till sovstad och småindustriort började. Jordbruk efter jordbruk lades ned och ägarna såg sig om efter arbete i staden. I dag finns det bara några jordbruk kvar i byn.

Byasågen, som blev till 1919 två år efter byns elektrifiering, finns fortfarande kvar men har bytt plats ett par gånger och är sedan länge i privat ägo.

Bysmedjan har utvecklats till en storindustri och är känd över hela världen under namnet Röbbäcks. 1976 flyttade den till Stöcksjö.

Bykvarnen från 1924 välkomnades av många bönder i byarna runtomkring. Där maldes upp till hundra säckar om dagen. Driften upphörde 1981, och kvarnen revs.

Ett nytt modernt mejeri fick byn 1938 tack vare god tillgång på vatten. Det tjänade Umebygdens bönder i över 40 år, innan det lades ner och verksamheten överflyttades till Ersboda mejeri. Nu utnyttjas lokalerna för föreningsverksamhet och konstnärs verkstäder.

En ovanlig småindustri startade 1946 strax intill nuvarande ICA. Det var en murbruksfabrik som upphörde i slutet av 60-talet. Nästan samtidigt med starten av murbruksfabriken startade cementfabriken vid travbanan. Den ägs nu av Skanska Prefab AB.

Umeå Tunnbrödsfabrik började 1955 att baka bröd maskinellt, men är numer nedlagt.

Genom de senaste etapperna av utbyggnad mot Skravelsjövägen har inte bara bostäder utan även hus för småindustri byggts. Där har en mängd företag etablerat sig.

Västerbottningarna har tidigare och mer energiskt än folk i många landsändar ivrat för att man skulle få lära sig läsa.

Att Röbbäcksborna inte var något undantag därvidlag bevisas av att i den första skolstyrelsen i socknen ansågs Röbbäcksborna vara överrepresenterade. Kanske det var därför som det första skolhuset i socknen kom att byggas i Röbbäck, Folkskolan. Tidigare hade man

hyrt in sig i bondgårdar. Undervisningen startade höstterminen 1893 och pågår fortfarande.

Trots flera utbyggnader räckte den inte till och Linblomman kom att byggas. Denna skola byggs nu ut för att även omfatta årskurserna 7 – 9.

Föreningslivet i Röbbäck kom tidigt igång. Redan 1898 startade en nykterhetsförening, IOGT-logen Fritidsblomman. En missionsförening anknuten till EFS började sin verksamhet 1914. På 1920-talet

bildades den första idrottsföreningen. Intresseföreningar och fackliga föreningar har funnits och finns än i dag. Det finns mycket att välja bland, för den som vill engagera sig.

Detta lilla informationshäfte har tillkommit på initiativ av Röbbäcks Hembygdsförening. Den har tagit som sin uppgift att verka för bl.a. ökad kunskap och intresse för hembygden, främja hantverk, hemslöjd av olika slag samt stödja annan kulturell verksamhet.

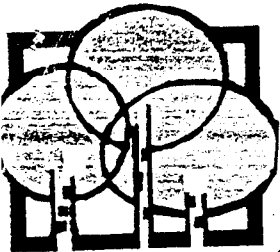
Vi hälsar såväl nya som gamla Röbbäcksbor välkomna som medlemmar i vår förening. Ta kontakt med:

Eivor Johansson ordf. tel. 462 43
Britt-Marie Abrahamsson sekr. tel. 460 59

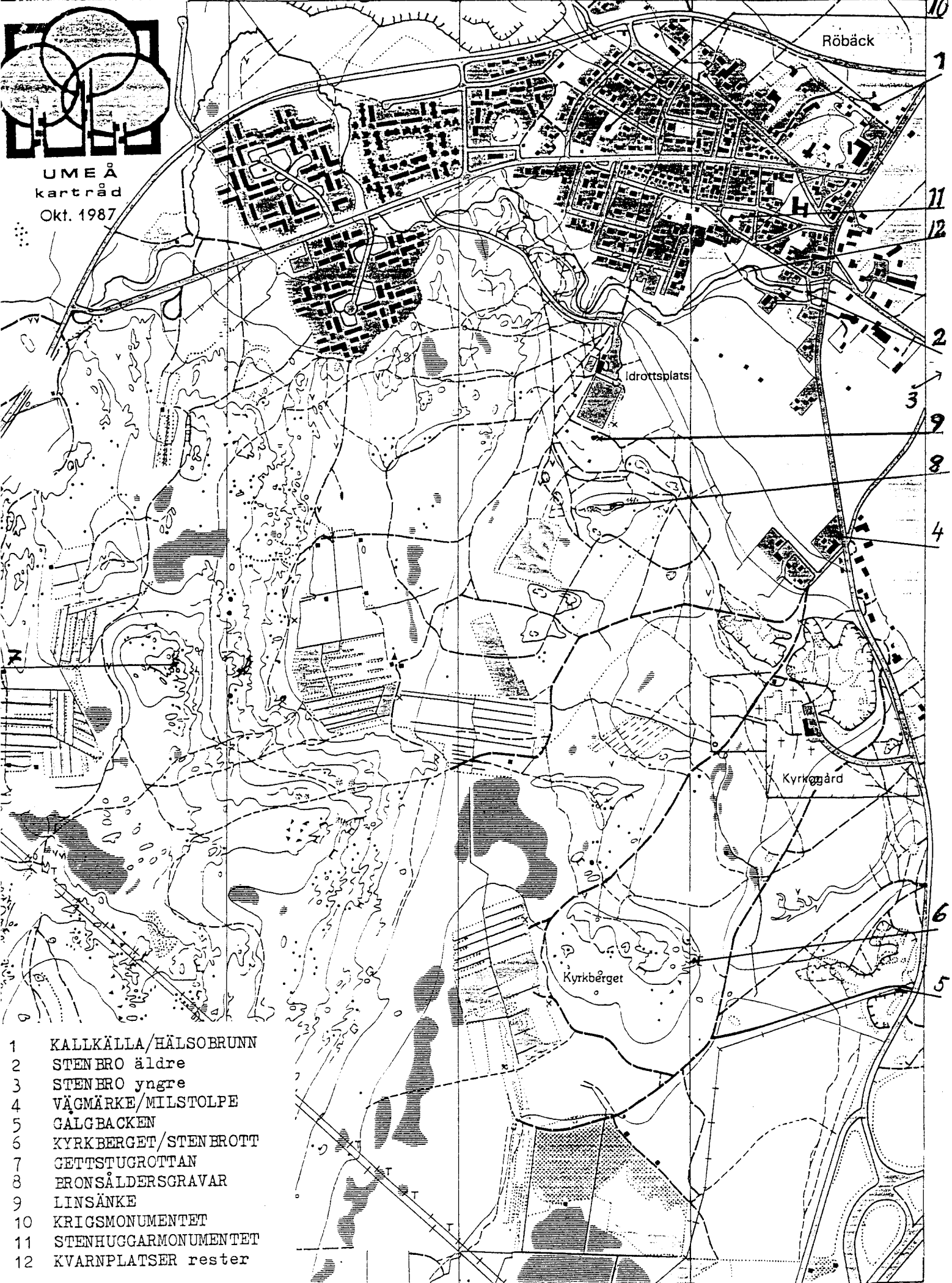
Den som vill läsa mer om Röbbäcks historia finner intressant läsning i bl.a.

- Röbbäck Förr och Nalt nu.
- Umeå sockens historia.
- Pehr Stenbergs Umebeskrivning.
- Museets häfte Röbbäck och Täfteå.

Till sist föreslår vi en promenad i vår by. Med bifogad karta i handen hittar Du lätt de inprickade historiska platserna, som påminna om tidigare Röbbäcksbors liv och verksamhet.

UMEÅ
kartråd
Okt. 1987

- 1 KALLKÄLLA/HÄLSOBRUNN
- 2 STENBRO äldre
- 3 STENBRO yngre
- 4 VÄGMÄRKE/MILSTOLPE
- 5 GALGBACKEN
- 6 KYRKBERGET/STENBROTT
- 7 GETTSTUGROTTAN
- 8 ERONSÅLDERSGRAVAR
- 9 LINSÄNKE
- 10 KRIGSMONUMENTET
- 11 STENHUGGARMONUMENTET
- 12 KVARNPLATSER rester